

DAWNOŚĆ (192) *sb f*

a *pochylone*, o *jasne*.

sg *N* dawność (52). ◇ *G* dawności (37). ◇ *D* dawności (1). ◇ *A* dawność (20). ◇ *I* dawnością (39).
◇ *L* dawności (26). ◇ *pl N* dawności (5). ◇ *G* dawności (1). ◇ *A* dawności (6). ◇ *I* dawnościami (3).
◇ *L* dawnościach (2).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

1. *Długość trwania w czasie, odległość w czasie, upływ czasu, odległa przeszłość, starożytność, wiek czegoś, tradycja, starość; vetustas Mącz, Cn; antiquitas Calep, Cn; mora Mącz; memoria Cn (70) : BierRaj 20v; [św. Paweł w Liście do Żydów] wyary zacność y dawność záleca á ku ćirpliwołci/ połłuffeńłtu/ [...] ye przywoǳi. KromRozm II e4; KrowObr 24; GrzegRóżn K4; GórnDworz F7v; Owa ćzuiećie/ że wáłżá Ewángelia dawnością fíe zálecać nie może: która wczorá álbo dźiś trzeći dźieñ fíe poczęłá. WujJud 38v, 136v, 137; BudBib Mich 7/20; Coż ma pieniężne karánie zá morderłtwo po łobie okrom dawności [praeter vetustatem] á mnołtwá wołáiących? ModrzBaz 30; SkarJedn 302, 312; ktorzy iedno Wielkiemu Xiędzu Litewłkiemu ná Kiernowłkiey łtolicy (dźiś zá czáłow połłępkim to bywa dawnością zniłzczáley) fiedzácemu połłufzeńłtwo czynili StryjKron 385, A; Vincentius Lyrinenfis wykłáda: Strzeż fię práwi/ káźdey nowej náuki/ nowych dekretow/ nowych rzeczy/ ktore fá dawności przeciwne ReszPrz 109, 91; ReszList 179; Calep 77a; przetom ia vwysłnie [!] záchował łtare one/ chocia prófte łłowá/ ktore Kátholickiey wiáry prawđę/ dawność/ y ceremonie iásnie pokázuią WujNT przedm 22, s. 17 [2 r.].*

dawność czego (25), kogo (1), czyja (4): PatKaz III 88; LibLeg 11/10v; O dawności ich [królów i ksiąźąt] nie możem ináczey náleść iedno według ich licźby lát/ olimpiades BielKron 98, 84, 147v, 335v [2 r.], 362v; WujJud 137 marg, 186 marg, Mm4, Nn4; Toli ieft wáłże rádołne (miáłto)? ode dni dawnych dawność iego [a diebus antiquis antiquitas eius] BudBib Is 23/7; CzechRozm 67; StryjKron 16, 355; Dawność twoiéy zacności/ ieft od wieków wieká GórnTroas 35; LatHar 750; SarnStat 475, 611. Cf Wyrażenia.

Wyrażenia: »dawność czasu« = z powodu długiego czasu; vetustas temporum JanStat (7): z ktorich [ksiąg] małło przyłżło ku poznaniu ludźłkiemu bowiem dawnością czáfu zaginęły. BielŻyw 110; Obruit eum oblivione vetustas, Dawność czáfu wyniołłá go z ludźłkiey pámięći. Mącz 362a; WujJudConf 38v; SkarJedn 348; NiemObr 90; WujNT Hebr 5/12; SarnStat 1000.

»dawność domu« = starożytność rodu (2): PaprPan S4v; Bo oni dobrym obyczáiom bárzo łzkodzą/ ktorzy w vpráłżániu vrzędow/ niczem fię inłzym wiecey niepopifuią/ iedno dawnością domu [stemmatum antiquitate] ábo Herbu ModrzBaz 42v.

»dawność starości« (1): iáko włzytkie rzeczy vpadáiące od niemocy y dawnością łtárości giną [vetustate pereunt] ModrzBaz 57.

Szeregi: »dawność abo starożytność« (1): Nie rzekł/ wiáruy fię dawności/ ábo łtárożytności/ ále nowości. WujNT 733.

»zastarzałość i dawność« (1): A ták wymowki żadney z przodkow łwych y z tey záłtárzáłści y dawności mieć nie możełż. SkarJedn 356.

»dawność, (albo, i) zwyczaj, (mniemanie)« [szyk 6 : 1] (7) : ktorzy [królowie] łowo iego miłowali y nad wšelke [!] dawności/ zwyczaie/ [...] przekładali *SeklWyzn* 3, C, d4v; *CzechRozm* A3; ten text poľpolity Łaćińłki iełt dobrze doświadczony/ y łámą dawnością/ y zwyczaiem kościoła wŷzytkiego wtwardzony. *WujNT przedm* 9; á temu nic łzkodzić nie ma zwyczaj iáki álbo dawność [*praescriptione et diuturnitate non obstantibus. JanStat* 851]. *SarnStat* 1075 [*idem*] 1111.

Wyrażenia przyimkowe: »dla [= z powodu] dawności«; *propter vetustatem JanStat* (5): Dla dawności tego [cudów czynionych przez św. Stanisława] nie chćiwie tho Kárdynałowie przyjmowali. *BielKron* 362v, 153; Neque tum elanguit cura hominum e mora, Nie zlieniáło łtáránie ludzkie dla dawności/ to yełt nic ym nie zefzłó ná łtárániu. *Mącz* 183d; *SarnStat* 475, 611.

»prze(z) [= z powodu] dawność« (6): ále tá rzeczká po kilku dni wyfchlá przez dawność defzczá. *BielKron* 84; Gdyż tedy tákie rzeczy łą wąpliwe/ przez dawność á niepiłánie pierwŷzych ludzi *BielKron* 335, 13v; *GórnDworz* F4v; *KochWz* 135; *WujNT* 509.

»z dawności« (5): *PatKaz III* 88; *BielKron* 335v; Bo ná mogiłách łą łłupy wyrte Marmurowe/ [...] ále iuľz niktore z dawności mchem poroľły *StryjKron* 260; *SapEpit* Bv; Gdzie łię Skrwá prędká hurmem w Wiłłę toczy/ Ktora Mázury od Dobrzyńłkiey włości Dźieli z dawności. *KlonFlis* G.

»z dawnością« (1): Choćiaż pozwirzchny tytuł/ y dziedzicność [!] Kościoła Powŷzechnego/ zacność y powołánie imieniá Chreśćiáńłkiego z dawnością po łobie pokázuią. *WujJudConf* 137.

»za dawnością« (2): *LibLeg* 11/10v; zá dawnością czálów [*vetustate temporum JanStat* 758] wiele rzeczy przychodzą w wąpliwość *SarnStat* 1000.

2. *Zabytek, relikł przeszłości* (2) : A ten podobno Herb álbo Scit miedzy inľzymi dáwnoľciámi tym xtałtem iákiego dziľ Mołkiewski vżywa iam łam tymi włánnymi oczymá widział Roku 1575. *StryjKron* 120, 400.

3. *praw. Przedawnienie, upływ czasu powodujący utratę prawa skargi lub nabycie prawa własności przez dotychczasowego posiadacza; praescriptio* *BartBydg*, *Mącz*, *Cn*; *usucaptio* *Mącz*, *Cn*; *auctoritas, usurpatio* *Cn* (120) : *MetrKor* 40/812; Gdzie iesli by sandy niebyły do thich czassow ktore kolwiek zadna dawnoscz niema skodzicz themu cyrographowi az do zupelney zaplathy *ZapWar* 1549 nr 2657, 1548 nr 2668; *GroicPorz* 14; dzyeći przyłzedłzy ku látom mogą o łwe czynić/ żadna im dawność niezáwádzi. *UstPraw* B3, F4, G2v, G3v, G4 [3 r.], G4v [3 r.], H3; *RejZwierc* 236v; *ModrzBaz* 76v; obiáńniamy w tákowéy rzeczy: iż Fráńćifzkowi/ który przez dwie lećie milczał/ záłzkodziłá dawność [*praescriptionem JanStat* 1113] w téy mierze. *SarnStat* 678; GDyż dawność [*Praescriptio JanStat* 550] dla leniłtwá Pánów iełt vftáwioná *SarnStat* 777, 261, 475, 496, 538 [2 r.], 583 (24); Rzecz krádziona dawnością nigdy nie záchodźi; Bo iey łnadź y we łto lat dochodzić łię godźi *KlonWor* 44.

dawność czego (29), *kogo* (3): *BartBydg* 122; *ZapWar* 1548 nr 2667; *GroicPorz* gg3; O Dawnościách dzyedzictwá. *UstPraw* G3v; O dawności Mnifzek *UstPraw* G4v, F4v, G3v, G4 [4 r.], G4v [2 r.], I3v; *Mącz* 277a, 510d; Wąpliwości obiáńniáiąc o dawności ksiąg Grodzkich y Ziemłkich [*super librorum Terrestrium... praescriptionibus JanStat* 552] vftáwiamy/ áby księgi Ziemłkie miály dawność *SarnStat* 538, 538, 539, 686 [2 r.], 689 [2 r.], 700 [2 r.] (15)

dawność o co (1): Dawność o rány ták iáko y o głowę trzy látá bydź ma. *SarnStat* 622.

Przysłowie: Fortuná co da/ to zásię wźiąć może/ A v niéy żadna dawność nie pomoże. *KochPieś* 35.

Fraza: »dawność, dawnością idzie (a. wynidzie)« = *praescriptionis procedat, praescriptio currit JanStat (10 : 1): RejKup n6v*; Dzyeciom młodym dawność nie idzye czynić o krzywdę śwę iedno gdy przyidą ku látom *UstPraw G4v*; iaków y tym/ którzy ją ięci przez Tátary/ chcemy áby żadna dawność nie ízlá. *SarnStat 778*; ACz dawność máiętności álbo dziedzictwá w pieniądżách [...] bylá chowána/ y ízlá *SarnStat 781, 639, 679, 700, 778 [2 r.]*, 1167, 1168.

Zwroty: »dawnością się bronić« = *vetustate se defendere Mącz [szyk zmienny] (4): Mącz 491a*; tedy chcą lie dawnością roku czynienia o złodzieýstwo bronić [*praescriptionis annualis, volunt et nituntur se tueri JanStat 619*]. *SarnStat 700, 504, 779*.

»dawnością ginąć« (1) : Rzecz krádziona dawnością nigdy nieginie. *GroicPorz ee*.

»mieć dawność« = *praescriptionem habere JanStat [szyk zmienny] (8): Vítawiliśmy iż męłczyzná ma dawność trzy látá y trzy miefiące UstPraw G4v, I3v*; íest dawna przypowieść práwna: że Bábizná dawności nie ma, y íest to *in usu SarnStat 1266, 538, 593, 677, 689, 777*.

»dawnością szkodzić« (1): á tákowy czás wzięty nic nie ma dawnością ízkodzić [*praescriptione non obstante JanStat 595*] *SarnStat 504*.

»dawnością tracić« (2): Ktoby komu pożyczyl żytá á nie czyniłby o nie przes cztery látá/ taki niedbálec [...] tedy ie iuz dawnością tráci. *UstPraw G4v, I3*.

»dawnością wydzierzyć« (1): *praescribere apud Iurisconsultos, Dawnością wydzierzyć. Mącz 375c*.

»dawnością wypędzić« (1): Ano zła polfélia á trudno tám íedzić/ Iáko złego íáliádá dawnością wypędzić. *RejZwierc 247v*.

Wyrażenia: »dawność czasu« = *temporis praescriptio JanStat (4): Praescriptio, est exceptio rei ex tempore congruens, vissczye dawnoscyá czaszv BartBydż 122; GroicPorz gg3*; gdyż temu závádzilo milczenié przereczoné/ y dawność ták długiégo czáfu. *SarnStat 689, 779*.

»dawność mieścka« (1): zadzierzałem ye [*morgi*] wpokoiv daley nysch dvadzieszcia lath hy daley przesz vsisthka dawnoscz myeszcka *ZapWar 1543 nr 2505*.

»dawności przedzierzenie (a. przedzierzanie a. wydzierzenie); dawnością dzierzenia; dawność wydzierzawać« [*szyk zmienny*] (3; 1; 1): *Vsucapio, Włáność dawnością dzierzenia olięgniona y przywáłzczona. Mącz 510d, 375c, 510d*; Abowiém gdy trzy látá wynidą/ dług tákowy nie będzie mógl bydż wyciągány od ízláchćicá/ wedle postánowienia Státutu tego/ który mu zábróni przedzierzání dawności trzech lat [*obstante triennali praescriptione JanStat 1034*] *SarnStat 276, 778*.

»dawność ziemská« = *praescriptio terrestris JanStat (13): UstPraw H3*; DAwności Ziemkié/ które w innych ziemiách Królestwá náłzého bieżą/ téłz w ziemiách náłzych Rułkich chcemy áby ízły *SarnStat 778*; od którého zápifánia/ w wíázánia w Ziemstwie/ wízeláka přęfcryptia y dawność ziemłka/ [...] bierze poczátek y moc. *SarnStat 1167, 685, 778, 1167, 1168, 1177 (12)*.

Wyrażenia przyimkowe: »prze(z) [= z powodu] dawność« = *per praescriptionem JanStat (3): Kto o głowę zábitá po zábićiu nieczyni práwem przes trzy látá: taki niedbálec choćby potym chciał/ tedy iuz przes dawność niemoże. UstPraw G4v, H3, I3v*.

»za dawnością« (2): Iako tho yest nywa nasha ktorachmy zatrzymaly shadawnosczyamy y przothky nasshemy *ZapWar [1547] nr 2645*; tákowy rękoymia íesli słownie ręczył/ iż nie zápifem/ będąyeli

miał pokoy o ono rękojemftwo rok y łzeć niedzyel/ iż niebędzye przes iftcá gában álbo pozywan:
tedy zá dawnoćią powodu zniknie. *UstPraw* F4v.

*W przen (1) : ále ná ten czás będzie potrzebá lékárftwem dawności lie opátrzyć [remedio eiusdem
praescriptionis providere JanStat 578] SarnStat 778.*

SB